

Inleiding

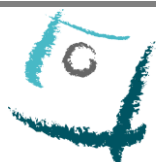
Vanaf de jaren 60 – 70 van de vorige eeuw werden in Vlaanderen verschillende lokale cultuur- en gemeenschapscentra opgericht. Deze lokale en toegankelijke cultuurtempels hadden tot doel, net als het onderwijs, ook cultuur te democratiseren. Het toenmalig beleid hoopte op die manier kunst en cultuur letterlijk en figuurlijk dichterbij 'de mensen' te brengen (De Kepper, 2003; Hellemans, 1993; Schramme, 2007). Deze aanpak bleek geen onverdeeld succes. De jaren 70 en 80 werden bijgevolg gekenmerkt door opnieuw een sterkere individualisering van cultuurparticipatie en een meer verticaal beleid. Er werd minder ingezet op toegankelijkheid, maar vooral op de kwaliteit van het aanbod (Badisco, Glorieux en van Tienoven 2011).

In het beleid van Anciaux (1999-2009) en Schauvliege (2009-2014) werd de klemtoon opnieuw verlegd. Naast een verdieping van cultuurparticipatie werd nu ook de verbreding ervan belangrijk geacht. Het aanmoedigen van cultuurparticipatie, de verlaging van drempels en het bevorderen van algemene culturele competenties was hierbij van cruciaal belang. Cultuurcentra dienden vanaf dan ook informatie en infrastructuur aan te bieden of het lokale vereningsleven te ondersteunen en moesten zich dus niet enkel meer richten op het promoten en ondersteunen van kunst.

In deze Facts & Figures geven we een kort overzicht van de cultuurparticipatie in cultuur- en gemeenschapscentra in Vlaanderen. In de eerste plaats bekijken we hoeveel Vlamingen een cultuur- of gemeenschapscentrum bezochten in de voorbije zes maanden en vergelijken we dit over de tijd (2003/2004 tot 2014). Ten tweede splitsen we de participanten op naar demografische indicatoren en bekijken welke groepen meer of minder participeren. Daarna bekijken we aan welke activiteiten de bezoekers van de centra het vaakst participeren en tot slot wordt er nog kort ingegaan op de invloed van het aanbod op ondervertegenwoordigde gebruikersgroepen. Deze gegevens zijn gebaseerd op data van de Participatiesurvey 2003/2004 – 2009 en 2014, alsook de datasets 'het gebruikersonderzoek cultuur- en gemeenschapscentra in Vlaanderen 2005-2007' en 'gegevens registratie Vlaamse cultuurcentra'.

Hoeveel procent van de Vlaamse bevolking bezoekt een cultuur- of gemeenschapscentrum?

We zien dat in 2009 14,4% van de respondenten tussen 14 en 85 jaar een bezoek bracht aan een cultuur- of gemeenschapscentrum. In 2014 viel dit terug naar 13,3%. Dit is een heel lichte daling van ongeveer 1% over 5 jaar.

FACTS & FIGURES

Cultuur- en gemeenschapscentra

Franne Mullens - 2017

Tabel 1.1.: Wel/niet bezoek cultuur- of gemeenschapscentrum in de voorbije zes maanden (Participatiesurvey 2009 en 2014)

	PaS 2009 (N=3144)	PaS 2014 (N=3946)
Niet-participant	85,6%	86,7%
Participant***	14,4%	13,3%

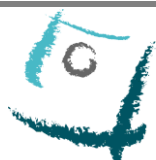
Verschillen in percentages tussen 2009 en 2014 zijn significant op niveau *** $p < .001$ (z-scores, two-tailed)

Welke Vlamingen bezoeken een cultuur- of gemeenschapscentrum?

Op vlak van genderevenwicht doen de cultuur- en gemeenschapscentra het goed. Er is geen groot verschil tussen de participatiegraad van vrouwen en mannen. Dit in tegenstelling tot andere vormen van cultuurdeelname waarbij vrouwen meer participeren (Bihagen & Katz-Gerro, 2000; Glorieux & Van Tienoven, 2008; Lievens, De Meulemeester & Waeghe, 2006).

Grotere verschillen worden opgemerkt tussen de leeftijdscategorieën. Jongeren, jongvolwassenen (18 tot 34- jarigen) en ouderen (65+) zijn ondervertegenwoordigd. Het aandeel van jongvolwassenen is in vijf jaar ook nog eens aanzienlijk gedaald van bijna 17% naar bijna 13%. Een groter deel van leeftijdsgroep tussen 55 en 64 jaar bezocht in 2014 een cultuur- of gemeenschapscentrum tegenover de andere leeftijdsgroepen. Ook steeg deze groep met ruim 4 procentpunten tussen 2009 en 2014.

Hoger opgeleiden kennen een groter aandeel van de bezoekers dan andere opleidingsniveaus. Onderzoek toonde reeds meermaals aan dat hoger opgeleiden meer aan culturele activiteiten deelnemen (e.g. De Haan & Knulst, 2000; De Laet, van Tienoven & Glorieux, 2011; Glorieux & van Tienoven, 2008). Daarnaast vinden ook dat de kloof tussen lager en hoger opgeleiden sinds 2009 is toegenomen (opgelet: hier kan deels een cohorte-effect spelen).

FACTS & FIGURES

Cultuur- en gemeenschapscentra Franne Mullens - 2017

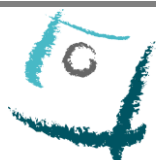
Tabel 2.1. Bezoek aan cultuur- en gemeenschapscentra (2009-2014): frequenties uitgedrukt in percentages naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, werkstatus en opleidingsniveau van de vader.

	2009 %	2014 %
Geslacht		
Vrouw	14,4	13,5
Man	14,5	13,1
Leeftijd	*(b)	*
15-17	12,2	12,7
18-34 ^{°(a)}	16,3	12,8
34-54 [°]	15,9	14,2
55-64 ^{°°}	13,0	17,3
65+	11,4	10,0
Diploma	*	*
Geen of lager ^{°°°}	5,9	4,5
Lager secundair [°]	10,3	8,3
Hoger secundair ^{°°}	16,6	10,6
Hoger onderwijs ^{°°}	23,9	24,8
Beroepsstatuut	*	*
Volgt nog onderwijs	14,4	13,4
Werkend	17,0	15,3
Pensioen	12,5	12,0
Niet werkend	8,4	8,4
Diploma vader	*	*
Geen of lager ^{°°}	11,0	8,7
Lager secundair	15,4	14,0
Hoger secundair ^{°°}	17,5	15,7
Hoger onderwijs ^{°°°}	23,5	22,5

a Verschillen in percentages tussen 2009 en 2014 zijn significant op niveau ^{°°°} p < .001, ^{°°} p < .010, [°] p < .050 (z-scores, two-tailed)

b Significante verschillen in percentages tussen categorieën in 2009 en 2014 op niveau * p < .001

Werkenden maken een groter aandeel uit van de participanten dan de andere drie beroepsstatuten. Ook de culturele achtergrond van de respondent (hier geoperationaliseerd op basis van het opleidingsniveau van de vader) speelt een rol. Hoe hoger opgeleid de vader, hoe groter het aandeel dat de laatste zes maanden een cultuur- of gemeenschapscentrum bezocht.

Aan welke activiteiten nemen de bezoekers van een cultuur- of gemeenschapscentrum deel?

Veruit de populairste activiteit is iets eten of drinken (56%). Toch is het maar een kleine minderheid (9%) die enkel naar het centrum komen om dit te doen. In de meeste gevallen wordt iets eten en drinken gecombineerd met andere activiteiten in het centrum. De tweede populairste activiteit is het bijwonen van een muziekconcert (40%). Gevolgd door theater- of dansvoorstelling van een amateurgezelschap, een theater- of dansvoorstelling van een professioneel gezelschap en een tentoonstelling bezoeken. Deze activiteiten tonen dat cultuurcentra nog steeds hun rol van traditioneel cultuurhuis vervullen.

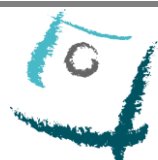
Tabel 3.1. Activiteiten in cultuur- en gemeenschapscentra: frequenties uitgedrukt in percentages (2014).

	N	%
Iets drinken, een hapje eten	292	55,8
Een muziekconcert bijwonen	211	40,3
Een theater- of dansvoorstelling van een amateurgezelschap bijwonen	180	34,3
Een theater- of dansvoorstelling van een professioneel gezelschap bijwonen	157	30,0
Een tentoonstelling bezoeken	143	27,4
Een receptie, feest of fuif bijwonen	125	23,8
Een vergadering bijwonen	88	16,9
Een lezing of een debat bijwonen	134	11,8
Een cursus of vorming volgen	97	9,1
<i>Totaal</i>	525	100,0%

Bezoekers van cultuur- en gemeenschapscentra combineren vaak verschillende activiteiten. Slechts 34% gaat voor één activiteit naar het centrum. Ruim een kwart van de bezoekers combineert minimaal twee activiteiten en bijna 40% neemt deel aan meer dan drie activiteiten.

Het bereiken van ondervertegenwoordigde gebruikersgroepen in cultuurcentra?

Hierboven zagen we reeds dat bepaalde groepen ondervertegenwoordigd zijn onder de bezoekers van cultuur- en gemeenschapscentra, o.a. laagopgeleiden, jong volwassenen en ouderen. Het aanbod van de cultuurcentra heeft een invloed op de participatie. Zo is het opvallend dat vooral het receptieve aanbod (georganiseerd door een individuele of georganiseerde gebruiker binnen de infrastructuur die beheerd wordt door het cultuurcentrum) een belangrijke rol speelt bij het aantrekken van ondervertegenwoordigde gebruikersgroepen. Hierbij springen receptieve tentoonstellingen er nog eens bovenuit. Receptieve tentoonstellingen bezitten drie belangrijke eigenschappen die kunnen verklaren waarom deze meer ondervertegenwoordigde gebruikersgroepen aantrekken: ten eerste presenteren ze vaker thema's die 'dichter bij huis' liggen, ten tweede is er vaker een relatie tussen de

gebruiker en de lokale artiest of vereniging en ten derde biedt een tentoonstelling de mogelijkheid om het cultuurcentrum bijna in anonimiteit binnen te wandelen en om zich vrij door het centrum te bewegen.

Voor meer info en uitgebreidere analyses kan u volgende werken raadplegen

- Glorieux, I. & van Tienoven T.P. (2008/2009). *Cultuurcentra op zoek naar een publiek. Een onderzoek naar de rol van cultuurcentra in het bereiken van hun publiek*. Onderzoeksgroep TOR, vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel.
- Lievens, J. & Waege, H. (2011). *Participatie in Vlaanderen. Basisgegevens van de Participatiesurvey 2009*. Leuven: Acco.
- Lievens, J. & Waege, H. (2011). *Participatie in Vlaanderen 2. Eerste analyses van de Participatiesurvey 2009*. Leuven: Acco.
- Lievens, J., Siongers, J., & Waege, H. (2015). *Participatie in Vlaanderen. Basisgegevens van de Participatiesurvey 2014*. Leuven: Acco.
- Lievens, J., Siongers, J., & Waege, H. (2015). *Participatie in Vlaanderen. Eerste analyses van de Participatiesurvey 2014*. Leuven: Acco.

Referenties

- Badisco, J., Glorieux, I. & van Tienoven, T.P. (2011). *Cultuurcentrum op zoek naar een divers publiek*. Antwerpen: Garant.
- Bihagen, E. & Katz-Gerro, T. (2000). Culture Participation in Sweden: The Stability of Gender Differences. *Poetics*, 27, 327-349.
- De Haan, J. & Knulst, W. (2000). *Het bereik van de kunsten*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- De Kepper, M. (2003). *Cultuur- en gemeenschapscentra (her)schrijven hun verhaal*. Sneuvelnota, studiedag 21 november 2003.
- De Laet, P., Glorieux, I. & van Tienoven, T.P. (2011). Privéconcert of open boek? Ongelijke toegang tot culturele centra en bibliotheken. In: Lievens, J. & Waege, H. (Reds.), *Participatie in Vlaanderen 2. Eerste analyses van de Participatiesurvey 2009* (pp. 159-180). Leuven: Acco.
- Glorieux, I. & van Tienoven, T.P. (2008). *Ongelijkheid en tevredenheid in de Vlaamse cultuurcentra*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel, Onderzoeksgroep TOR.
- Hellemans, S. (1993) De culturele centra in Vlaanderen. Tussen overheid, zuilen en cultuur. In: De Kepper, M., Hellemans, S. & Laeremans R. (Reds.), *Cultuur op zoek naar een profiel* (pp. 4 – 24). Brussel: FEVECC.
- Lievens, J., Waege, H. & De Meulemeester, H. (2006). *Cultuurparticipatie gewikt en gewogen*. Antwerpen: De Boeck.
- Schramme, A. (2007). Cultuur- en gemeenschapscentra vanuit cultuurhistorisch perspectief. In: Schramme, A. & Gillard, E. *Cultuurcentra in een veranderende samenleving* (pp. 181-205). Leuven: Lanno Campus.

